

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING 2.0

‘Niet langer geld geven, put laten graven en klaar’

Kan minister Ploumen straks voluit gaan met steun voor Nederlandse bedrijven in ontwikkelingslanden ...

... of mag ze van de Kamer alleen Ethiopische boeren helpen?

Handel = hulp. Als het aan minister Ploumen ligt, wordt het Nederlandse bedrijfsleven daarin meer gesteund. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking en Handel praat er binnenkort over met de Kamer. Nu al breekt protest los: 'Handel helpt niet tegen armoede.'

Tekst: Remko Ebbers | Foto's: Koene/HH

Bij de Heinekenbrouwerij in Addis Abeba (Ethiopië) werd ze in elk geval warm ontvangen

Handel wordt hét speerpunt van haar ontwikkelingsbeleid. Lilianne Ploumen heeft een keuze gemaakt. Want, zo redeneert de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en Handel, handel levert geld op, banen en welvaart. En daar zijn ontwikkelingslanden mee gediend. 'Hulp en handel gaan samen', zei ze eind januari al in *Forum*. Vorige week kwam Ploumen met de concrete invulling ervan: *Wat de wereld verdient*. En binnenkort praat zij erover met de vaste commissie voor Ontwikkelingssamenwerking in de Tweede Kamer.

Helemaal als een verrassing komt het accent op handel niet. Al in het regeerakkoord werd afgesproken dat bedrijven steun kunnen krijgen als ze investeren in ontwikkelingslanden. Belangrijk nieuw instrument daarvoor is de ontwikkeling van een zogenoemd revolverend fonds van 750 miljoen euro om zulke investeringen te ondersteunen, het zogenoemde *Dutch Good Growth Fund*. Voor de vraag welke investeringen voor steun in aanmerking komen, wordt voortaan leidend wat het land vraagt, niet wat 'Nederland' denkt dat het moet krijgen, liet Ploumen vorige week vrijdag weten.

Nu de opzet van het Growth Fund verder uitgewerkt moet worden, gaan de piketpaaltjes al ferm de grond in. PvdA'ers Arjen Berkvens (directeur van de aan de PvdA gelieerde Evert Vermeer Stichting), Jolein Baidenmann en May-May Meijer (beiden lid van de Buitenland-

commissie van de PvdA) pleitten in *het Financieele Dagblad* voor besteding aan 'puur' mkb-bedrijven in ontwikkelingslanden.

Met overheidssteun handel opzetten in ontwikkelingslanden? Flauwekul, schreef Oxfam Novib-directeur Farah Karimi (oud-Kamerlid van GroenLinks) in *Trouw*: 'Subsidie op handel helpt niet tegen armoede'. Ze zei het er niet bij, maar tussen de regels werd het wel duidelijk: Oxfam Novib kan volgens Karimi wél wat bedrijven volgens haar niet kunnen. Ook bestuurslid Lars Moratis van de Landelijke Vereniging voor Wereldwinkels wantrouwt de kracht van handel, zei hij in *het Financieele Dagblad*. Moratis werkt ook voor de Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling. Het bedrijfsleven lijkt dus nog steeds besmet in sommige kringen als het gaat om de ontwikkeling van zwakke economieën. En als handel eens mag, dan moeten 'we' ontwikkelingslanden blijkbaar vooral niet in contact brengen met grote bedrijven.

MKB LIFT MEE

'Mijn ervaring is dat de meeste Nederlandse mkb-bedrijven helemaal niet direct in ontwikkelingslanden actief willen zijn', zegt Henk van Veen, manager financial strategy bij bouwbedrijf BAM. Het bedrijf doet in ontwikkelingslanden veel infrastructurele projecten, volgens

Van Veen toch behoorlijk relevant voor de ontwikkeling van een land. 'Mkb'ers haken veel liever bij ons aan, bijvoorbeeld als leverancier. Er zitten zoveel gespecialiseerde haken en ogen aan werken in het buitenland, daar hebben veel mkb-bedrijven geen tijd en geld voor. In studies naar het voormalige exportprogramma ORET van het ministerie van Buitenlandse Zaken is al aangetoond hoeveel het mkb in Nederland en het buitenland profiteert van grote bedrijven.'

Van Veen snapt ook niet waarom een groot bedrijf als BAM niet met steun van de Nederlandse overheid een weg zou mogen bouwen en een klein bedrijf wel. Van Veen: 'Als er financiële steun is, komt dat niet op onze bankrekening. Dat gaat naar het project in kwestie.' En ja, ook een groot bedrijf als BAM heeft die overheidssteun nodig, zegt hij. 'Als het gaat om het verlenen van een concessie is er gewoon niet altijd sprake van een gelijk speelveld. Wanneer de ambassadeur van een ander land ineens een extraatje bij het bod van een bedrijf uit zijn land stopt, zijn wij onze positie kwijt. Zonder steun van de overheid komt er vaak überhaupt geen project.'

Dat een bedrijf als BAM de markt zou verpesten voor lokale ondernemers, gelooft Van Veen niet. 'Als het werk simpel is en lokaal uitgevoerd kan worden, hebben wij er niet veel te zoeken. Maar is het project belangrijk voor de ontwikkeling van een land, dan is het juist heel goed dat er

Nederlandse én Ethiopische ondernemers ontmoet Ploumen tijdens haar werkbezoek aan het land

Wat zijn de bedrijfslevenplannen van Ploumen?

Als het aan minister Ploumen van Ontwikkelingssamenwerking en Handel ligt, wordt er een revolverend Dutch Good Growth Fund opgezet om activiteiten te steunen in ontwikkelingslanden waar moeilijk financiering voor te krijgen is. Dat gaat om investeringen van ondernemers uit ontwikkelingslanden, investeringen in ontwikkelingslanden van Nederlandse ondernemers en financiering voor ondernemers die willen exporteren naar ontwikkelingslanden.

Activiteiten uit het nieuwe fonds moeten 'ontwikkelingsrelevant' zijn. In haar beleidsvisie Wat de wereld verdient geeft Ploumen ook aan wat wat haar betreft voorop staat: het creëren van werkgelegenheid, de overdracht van kennis en vaardigheden en het uitbreiden van de productiecapaciteit in ontwikkelingslanden.

Ploumen wil het aantal financiële instrumenten voor ondernemers die op zoek zijn naar financiering van export aanzienlijk verminderen. Bestaande programma's zullen zoveel mogelijk onder het Dutch Good Growth Fund worden gebracht.

Verder kondigde zij aan het infrastructuurprogramma ORIO te gaan moderniseren. Met het ministerie van Financiën zal zij kijken of er meer gedaan kan worden aan de financiering van exporttransacties.

Nederlandse ondernemingen bij betrokken zijn. Wij werken met lokale bedrijven, zetten een standaard neer én leveren goed werk.'

MEER RISICO NEMEN

Het gaat bij ontwikkelingssamenwerking door handel niet alleen om financiële steun, maar ook om een goed netwerk en visie. Philips in India, voedselgigant Unilever en supermarktketens Spar zijn voorbeelden van bedrijven die na lang investeren zo vertrouwd zijn geworden dat zij als 'thuismerk' een sterke marktpositie hebben in ontwikkelingslanden. Daar hebben ze jaren in geïnvesteerd.

Nederlandse ondernemers laten kansen liggen omdat ze teveel risico's zien, zegt Berenschot-consultant Marjolein Lem. Ze schreef er samen met collega Kim Geleynse en professor Rob van Tulder van de Erasmus Universiteit een boek over *Doing Business in Africa*. 'In de BRIC-landen hebben we de boot al gemist en in Afrika raken we nu ook snel onze positie kwijt aan landen als India en China', zegt Lem. 'Daar wordt Afrika gezien als een continent vol mogelijkheden. In Nederland is het beeld vooral dat het zwak is en geholpen moet worden. Met dat beeld is handel minder risicovol dan investeren. Maar onderzoek laat zien dat je in opkomende regio's veel meer waarde kunt

toevoegen als je investeert in een langdurige aanwezigheid.'

Of bedrijven meer langetermijnrisico moeten en durven nemen – bijvoorbeeld met behulp van zo'n revolverend fonds – moeten ze zelf afwegen, zegt Lem. 'Bedrijven zijn bijvoorbeeld vaak bang voor gebrekkig geschoold personeel of logistieke problemen. De overheid en maatschappelijke organisaties kunnen dan samen optrekken met bedrijven om problemen te lokaliseren en gezamenlijk aan te pakken. Juist Nederlandse bedrijven zijn goed in dergelijke samenwerking.'

De uitdaging voor Ploumen ligt er volgens Lem in de barrières te slechten tussen overheid, ngo's en bedrijfsleven. 'Banken zijn heel terughoudend met het geven van kredieten voor investeringen in ontwikkelingslanden. Zeker voor langdurige projecten is dat heel moeilijk.' Los van het revolverend fonds, zou de overheid daar een extra garantie voor kunnen geven, zegt Lem, om die banken over de streep te trekken. 'Je ziet nu dat ngo's gaan concurreren met het bedrijfsleven. Dat zouden ze niet moeten willen. Ngo's hebben heel goede netwerken, die zouden ze ter ondersteuning kunnen aanbieden. Sommige zullen partner worden. Andere zijn daar niet van gediend. Die blijven liever waakhond.'

Hoe ingewikkeld het allemaal kan zijn voor een ondernemer, weet Peter Willem Hatendoer, eigenaar van Hatendoer-Water. Het Rotterdamse waterbehandelingsbedrijf wilde bij het 100-jarig bestaan van het bedrijf iets 'goeds' doen. 'Niet geld geven, put laten graven en klaar', zegt Hatendoer, 'We besloten in de buitenwijken van Mombasa, Kenia, een onderneming te beginnen die water zuivert. Er is daar geen toegang tot schoon water en alleen de rijken kunnen water in flessen kopen. Het moest ook een bedrijf worden dat commercieel op eigen benen kan staan. De navelstreng met Nederland is verbroken en het bedrijf kan zichzelf inmiddels bedruipen. Er werken nu 130 medewerkers, op twee na allemaal lokale mensen.'

MAAR HET BLIJFT INGEWIKKELD

Hatendoer hoopte op hulp van het ministerie voor Ontwikkelingssamenwerking. 'Dat kon niet', zegt Hatendoer. 'Wij wilden een commercieel bedrijf beginnen, daar was geen model voor. Ik hoefde geen gift, ik wilde het bedrag wel terugbetalen. Ons bedrijf kan het alleen niet dragen om jaren een verliesgevende activiteit te hebben. Uiteindelijk is het toch gelukt omdat je iets wilt bijdragen aan de maatschappij, maar ideaal was het niet.'

Volgens Hatendoer kan de overheid investerin-

JEROEN POORTVLIET

Waardeloos

Omdat ik toch bij De Nederlandsche Bank in Amsterdam moest zijn voor een interview, had ik een oud biljet van 100 gulden in mijn portemonnee gestoken. Guldenbiljetten kun je namelijk tot 2032 inleveren bij DNB. Kan ook per post, maar dat vertrouwen ik natuurlijk niet.

Ik heb nog even getwijfeld of ik het biljet om nostalgische redenen niet moest bewaren. Maar het was niet zo'n bijzonder biljet: niet Michiel Adriaanszoon de Ruyter (voor 2016 inwisselen), niet de snip, maar die laatste met de steenuil. Die je niet eens meteen ziet, want verborgen in het watermerk.

Dat omwisselen heeft nogal wat voeten in de aarde. Je moet een formulier invullen en vervolgens door de beveiligingspoortjes. Daarna mag steeds één persoon een ruimte met enkele loketten in. Biljetten die na 27 januari 2002 nog zijn gebruikt als betaalmiddel, kun je niet omwisselen. Hetzelfde geldt voor biljetten 'die zijn verkregen uit een strafbare handeling'. Bij mij zit dat wel snor, maar hoe komen ze daar achter?

Ik kreeg volgens de officiële wisselkoers 45,38 euro in handen, in nog kreukvrije biljetten en blinkende munten. Die wel eerder waren gedrukt. Er zaten zelfs een 1- en een 2-centmunt bij. Daar heb ik in Nederland dus weinig aan, met dank aan de middenstand. Moet ik deze zomer toch weer op vakantie om die 3 cent uit te kunnen geven.

Met een voldaan gevoel stond ik weer buiten. Toch het idee dat ik 45 euro had verdiend. Ik besloot met mijn iPhone nog een foto van de naam van DNB op de gevel te nemen voor een bericht op mijn Facebook-pagina. Het duurde niet lang of er kwam een beveiliging aangekuid. Wat wij daar aan het doen waren, en of die foto voor publicatie was bedoeld. Want de beveiligingsapparatuur van het gebouw – in verband met de aanwezige goudvoorraad – mocht natuurlijk niet zomaar openbaar worden gemaakt. Blijkbaar wordt Facebook niet zo serieus genomen, want ik mocht mijn weg vervolgen. De foto heb ik toch maar niet geplaatst. Ik wil het vertrouwen in de euro niet verder ondermijnen.

Paul Scheer

INGRID JANSZEN

Tijdens haar bezoek aan Mali zegt ze vooral 'ouderwetse' noodhulp toe

gen in ontwikkelingslanden beter ondersteunen. 'Praat met de ondernemer over hun problemen. Help ze met het krijgen van startkapitaal door extra garanties of leningen. Zorg voor goede steun als er politieke onrust uitbreekt, dat gebeurt helaas nogal vaak in ontwikkelingslanden. En maak de regels niet te gedetailleerd en te ingewikkeld. Het beleid lijkt nu gebaseerd op wantrouwen. Er is echt geen haar op mijn hoofd die kinderen aan het werk wil in mijn bedrijf. En dat geldt voor alle ondernemers in mijn netwerk. Moet ik dat nou echt laten certificeren voordat ze mij vertrouwen?' Ondernemers als Hatenboer zijn wel blij met de plannen van Ploumen. Handel is ook hulp is hun ervaring. Nu maar hopen dat ze ongeschonden door de Kamer komen. ■

www.vno-ncw.nl/ontwikkelingssamenwerking